

sum sic se habuisse, neque aliquid noui fieri, præter id quod tempore infinito iam factum est, corpusq; esse uniuersum non solum immutabile, verum etiam infinitum, finem bonorum uoluptatem statuit. Aristippus Cyrenaicus, uoluptatem bonorum, dolorem malorum finem constituit. Ceteras scientias excludit, illud solum esse utile putans, ut queras, si quid domini mali, aut boni tibi contingit. Empedocles Agrigentinus, elementa quatuor ponit, ignem, aquam, aeram, terram, quorum causam amicitiam & litem, ac a prima elementorum complexione segregatum aer circumfulsum fuisse contendit, post quæ igne erupisse, cumq; alii locum non reperiret, sursum a frigore aeris repulsum. Circa terram autem duos circumferri dimidiatos orbes, alterum ex igne totu, alterum ex aere maxime, ac ex igne admodum exiguo & illum di, hunc nocte esse putat. initio uero noctis, a die propter impetum ignis, solem natura non efflignet, sed ignis reperiusionem ei simile, quam ab aquis fieri cernimus. Lumen ex reliquo ab igne aere congelato, sicut grandio congelerat per se, facta lucem a sole recipere, 9 mentem non in capite, nec in pectori, sed in sanguine disseminata esse, ac illis partibus homines magis sentire, quib; plus mentis inest. Metrodorus Chius, sempiternum esse uniuersum ait, nō si factum esset, esset à nō ente. Infinitum etiā, quoniam sempiternum, cū nō habeat principium unde incipiat, nec exitum quo terminetur. Immobile quoq; asserit, quoniam moueri non posset quod non transeat. transire autem necesse est, aut in plenū, aut in vacuum: quoniam alterum non est, in alterum transitus fieri non potest. Ex aethere autem fieri nubes densatione: inde aquam, que ad solem decurrit, extinxit ipsum: qui rarefactus rursum accendit. Solem siccitate constipatum, ex aqua splendida stellas efficeret. diem etiā ac noctem inde fieri, quod Sol extinguatur, atq; incendat. Eclipsi quoq; extincione fieri. Diogenes Apolloniota, elementum aera ponit, omnia moueri dicit, mundos infinitos asserit, quos factos esse arbitratur uniusi motu, quod huc atq; illuc latum, alibi rarefactum, alibi constipatum: ubi forte constipatum fuit, ibi globus factus & mundus: in q; quæ leuiora sunt, 10 superiora petierunt. Hæc Plutar. qua omnia Socrates quoq; uitile illustris furoris atq; insanie plena putat, siquidē digne dignus Xenoph. testis est, qui sic de ipso in libro de Socratis memorabilibus dicit scripsit: Nemo autem unquam Socratem in pium quiddam & ireligiosum, aut facere uidebat, aut dicere audiret. Non enim de natura rerum, neq; de altioribus sublimioribusq; rebus ut plurimi faciunt, disputabat: nec considerare unquam uoluit, quoniam modo, quacq; necessitas feri, hæc moles quam mundum Sophistæ appellant, aut singula coelestium corpora facta sunt: sed eos qui asidua cura atq; studio hæc tractant, stolidos vanosq; homines esse ostendebat. Et paulo post hoc Valde autem mirabatur, quod non potuerunt intelligere, non posse homines hæc adiuuenire, cuius non paruum signum est, quod qui maximè hærum rerum scientia profiterent, quiq; ceteris sapientiores uidentur, non eadem, sed uero pugnant dicunt ad intuicem. Sed hæc quidē Socrates (ut Xenoph. testat) quib; confona in libro de anima, ipsi Socrati oratione attribuens Platonem conscripsit. Nā ego (inquit) o Cebe, cū tuor essem, q; mirabilis ex arti cupiditate eius sapientie, quā naturalem i; sapientiam appellant. Praeclarū. n. mīhi uidebas, causas rerū scire, cur singula quoq; modo gigantat atq; corruptim patē, & cur sint atq; permaneant. ac si penumero meipsum huc & illuc uerba, talis diligenter considerans. Nā postea q; frigidū & calidū ad putredinem quandā (ut quidā aīū) peruererint, tunc animalia concreantur. Et utrum fanguis est, quo sapimus, an aer, an ignis, an nihil horū sed cerebrum potius, à q; audiendi, uidenti, olfaciendi q; sensus, nobis præstant, quibus quidē sensib; memoria conficiatur atque opinio. Ex memoria potrō atque opinione, cum tranquillitatem in his acceperint, originem scientię profilire, tursusq; horū ipsorum

ipsorum corruptiones excogitado, 13 tam ad hanc consideratio nē ineptus 13 mihi uisus sum, ut nihil supra, cuius rei signum ubi sufficiens afferam, nam ex hac consideratione, uel ipsa quæ prius planè sciebant, ut tam mihi, quām ceteris uidebar dedidici, sic tardior uel excus omnino factus sum. Haec Socrates dicit apud omnes Graecos clarissimus. Quare si huic tanto, tamq; præstigiophilosopho, amentia uisa est dictorum de natura uirorum doctrina, iure nos quoq; impietatem ilorum omnium recusamus, præsertim cum errores de multititudine deorum fūt, ab his quæ de natura dixerunt non sint alieni. quod loco suo ostendemus, ubi docebimus, Anaxagoram primum Graecorum 14 intellectum rebus insituisse, nunc uero ad Diodorum transeamus,

Scholia in Caput V.

Quæ fuerint Philosphorum ueterum, de principijs opiniones, Plutarchi uerbis Euclibus exposuit. Conferenda sunt haec cum ijs, q; qd; ἀρχὴ scriptis Arisoteles libro primo de physia et auctore. Capite 2. 3. &c. In Greco codice prefixa est hec inscriptio quanto capitu, οὐτε φιλοσόφου τὸν τέλος τούτου συγκέντων.

1 Aquā posuisse] Portatis Ethnici, uel illud usigū, historie Mosaicæ, de creatione mundi & animalium, ut in p; memoria tenentur. Spiritus Domini firebatur super aquas. item, Producā aque repile anima uiuentis, & uolatilis super terram, sub firmamento celo. Creatuq; Deus cele grandia, & omnem animam uiuentem atq; notabiliter, quam produceret aque in species suarū, & omne uolatile secundum genus suum, siue igitur ex Patrum doctrina hanc de aqua sententiam Thales, siue aliunde hauit, minus certe a scopo errauit, quam Anaximander & alii.

2 Spermaticæ uires] οὐ εἰ τὰς τούτας γένεσίς τις ἡγεμονία τῶν φύσεων είτε τὸ κόσμος απορίαινει τε.

3 Testa nucleus diruta] τὸν ὄλον, καὶ τὸν σειρῆνην, τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Solem, Lunam & astra.

4 Solem ac stellas] τὸν ὄλον, καὶ τὸν σειρῆνην, τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Solem, Lunam & astra.

5 Hominem primo] οὐδὲν αἴσιον. Οὐ μόνον οὐδὲν οὐσιώδες. Vox bone, non Philosopho digna, que ut cetera Anaximandri deliria, operosa refutatione non est digna.

6 Quædam] κερατία Xenophanen deliratorum omisit interpres, que ceteris adiiciuntur, ut non tantū Xenophanen τὸς εἰδὼν τοὺς θεοὺς τὸν τέλος τοῦ πολέμου διεπολιτεύεται, sed etiam sana mente defutasse uisse uideamus. Dicit autem Solem ex parvo & multis ignis culis congregari. Sentit autem de Dīs ita ut nullam illis tribut gubernationem. Non enim esse fas ut aliquis eorum dominetur. Nec illa re indigere eorum quenquam uisum: uide autem & uidere eos generaliter & non singulariter. Dicit autem terram etiam esse infinitam & nequam totam circumfusam aere teneri. Fieriq; omnia ex terra. Solem uero & alia sydera ex nebulis fieri aut. Habes & stultus impia commenta Xenophanen.

7 De Zenone] que omisit interpres, hæc Plutarchus scripsit. Ζενών δέ εἰστε τοι, οὐδὲν πολέμος εἰσὶ τοι, οὐκοντες δὲ πολέμοι τοι τοιούτοις τοις. Erat hoc prudentie, non confingere noua nomina: et in dubium vocare fruola commenta: quod fecisse dicitur Zeno Eleates.

8 Sæc nature similem] Sed è contra similem nature quam terra habet. Virunq; enim prius fuisse mundo subiecto quodam proprio. Postea uero maiore ſaſio circa Solem circulo, ignem in eum immisum fuisse.

9 Mente] ηγεμονία. Videtur alludere ad Platonis doctrinam, qua δο ηγεμονία in cerebro, δο βιμοδος in corde, δο τετράγραμον in epate collocavit, quod quam sit euident, nunc non libet discutere. Quod si Empedocli credimus, δο ηγεμονία in sanguine collectanti, felices erunt sanguinei, quos vocant, quib; propter copiam sanguinis, multum ηγεμονία suppetit.

10 Superiora petierunt] sequitur. Leuissimam superiorem locum occupantibus, Solem efficiunt. Talis est etiam doctissimorum Graecorum, qui quidē physici philosophi vocantur, de constitutione universi & de prima mundi molitione sententia est in modo non architectū aut creatorē universi cōstituit etiū, sed etiam nullā omnino de Deo mentionē faciunt. in modo soli temerario casui & fortuito motu eam uniuersi tribuentur. Tanta etiam est illorum inter se discordia, in nullo sibi convenientium: sed rixis & contradictionibus omnia replentum.

11 Pugnatiæ dicunt] Post hæc uerba illa desiderantur, Sed erga se iniucit ita affectus esse, sicut insano: quorum alij ne quidem atrocissima metuant; alij vero non metuenda metuant; illorum autem, qui circa disputationem de uniuerso solliciti sint, alios dicere. Ens tantum utrum effectus uero infinita multitudine esse. Alijs omnia moueri semper. Alijs uero nunquam. Alijs etiam omnia fieri & interire uaderi. Alijs nihil unquam factum esse aut interire. Quibus uerbis Socrates egregie denuo philosophorum pugnauit inter se clementia, que Aristoteles confutauit in libris suis. quoniam tamen

12 Naturalem sapientiam] Historiam potius, nam in Greco est, huius uerbi postea usi vocavit.

13 Defuncta haec Socratis uerba,] regi τὰ πόλεις διάφοροι καὶ τὰ γῆν πόλεις.

14 Intellectus rebus instituisse] Primus inter omnes Graecos Anaxagoras, τὸν ἐπιστητὸν τὸν πολυτελέστα, μνημονεύτα. Ceteri Philosophi in sua de Natura historiæ, mentis architectricis, nullam fecere mentionem, solo Anaxagora dedit, qui primus omnium mentem quandam, eorumque sunt, cuiusnam esse, docuit. Hactenus τὸν ἀρχὸν opinions uarias Eusebius receperit, sed eo filio ut offendere recte scilicet à Christianis, quod ea dogmata abiecerint, que prudenteribus Ethniciis non satis fecerunt, et quod relata impietas Ethnica fidem in Christum efficit ampliæ. Libet autem in gratiam Leitoris, avocare quædam uerba, ea que de principiis veteres illi Philosophi, tradiuerunt. Tales, qui aquam principiū omnium esse dixit Anaximander, οὐδὲ αἴτιος Αναξimenes, τὸν ἀρχὴν οὐρανὸν, negans, negans γένεται τὸν φύσην, οὐδὲ τὸν φύσην οὐρανόν, Πarmenides, οὐδὲ τὸν τάξιν οὐ τὸν τετραγενέα, sensu etiam fidem derogauit. Zeno Elates Διονύσος τῷ τάξιν de his signis. Democritus finxit, τὸν τάξην, increatum, οὐτε τεθάνοντα, ac quæ sunt, facta et futura sunt, necesse est ab eterno facta. De Solis autem et luna incrementis suauiter nugatur et. Epicurus negauit ex non ente aliud fieri posse, affirmauit τὸν τάξην semper ita fuisse comparatum: nihili fieri, quod ante factum non esset: siue etiam bonum esse volupsum: Arisippus creditit, siue bonorum, siue uoluptatum: malorum dolorum: utilissimum esse τὸν τάξην, οὐδὲ τὸν τάξην αἰτίος τακτού ταχεότερον εὑρετερον. Empedocles elementa 4 principia esse uolunt, rerumq; productionis aut corruptionis causam, illorum φύσις τὸν τάξην: Solem & Lunam duo hemisferia, et circa terram uoluntur: τὸν τάξην in sanguine esse, et uirg. copia eius erat, satis fecisse. Xenophon & Plato testantur.

Diodori uerba, quod priſci homines Solem & Lunam colebant: et quod nec idola, nec demones nouerant. Cap. VI.

A Egyptios ferunt primos omnium oculos, cum in celum sustulissent, motum, ordinem, & quantitates coelestium corporum admiratos, Solem & Lunam deos putasse: ac Solem quidem Oslirim, Lunam Isum nuncupasse, à proprietate quadam inditis sibi nominibus. Nam si quis ad Latinam lingua uerba transferat, multioculus Oslirim dici potest: neque id aere, radios enim suos, quasi multos rebus immittit oculos, quibus omnia perspicit, ut etiam Poëta dicit, *2* Sol qui terrarū flammis opero omnia lustras: quamvis nonnulli Gracorum poëtae Dionysium esse Oslirim configant. Syrium quoque ipsum tanquam nomē de nomine ductum sit, appellatum existimat. Hinc Eumolpus in Bacchicis carminibus igniōculum radijs Dionysium nuncupat, & Orpheus splendoris autorem Dionysium. *3* Isum uero latine Priscam dicere possimus, Luna hoc nomine indito, quoniam semperna prisaç sit, cu *4* cornua depingit, uel quia cum Alinoides sit, cornuta uideatur, uel quod bos ei apud Aegyptios sit dedicata: quibus, ut sanguinem aut nitorem offerebant, sed fruges terræ, quas etiam ipsas quasideos adorabant. Miserationem uero, lacrymas atque fletum germinibus terra deforescentibus offerebant. Similiter primitæ animalia, ex terra genera-

generationi ei, etiam quæ ex conuentu sexuum est, morti quoq; animalium eodem modo, quod adorationis genus ex animi profectum ignavia infirmati eorum erat, accommodatur. *5* Sacra igitur regione Asculo habitata, ibi primum ab omnibus sacra coelestibus oblata sunt, non myrra, non calig, aut croci primitæ, nam hæc longe postea fuerunt & inuenta: sed hierbam uitridem quasi produciuarum terræ uirium primitias, manibus offerentes diis offerebant arbores enim antea quām animalia terra produxit, herbas autem multas prius quām arbores. Ex herbis ergo integras quafdam fumentes cum folijs, radicibus, ac fructu, partes simul concremabant, & hac exhalatione ac fumo coelestibus litabant. ignem quoq; inextinctum in templis serubant, tanquam coelestibus simillimum. Ab *7* hac autem exhalatione, quā Graeci brūtūtū dicunt, locis quoque quam sacrificium latine appellamus, apud Graecos antiquitas dicta est. Nunc uero non recte capimus locis, illum cultum appellant, qui sanguine celebratur. *8* & post pauca: Multo autem postea iniquitate hominum feedissimus sanguinis, atq; hostiarum mos introductus est, crudelitatis plenus, occisis animalibus, & eorum sanguine atq; deorum imbutis. Hæc Porphyrius. Plato autem in Cratilo sic scribit ad uerbum: Videntur mihi Graecorum eos solummodo deos putasse, quos etiam nunc multi ex Barbaris colunt, Solem uidebent atque Lunam, Tellurem, Stellas, ac coelum. Nam cum ipsa cernerent *9* semper, hoc est, currete atq; revoluui, ab hac ipsius levi natura, deos appellarent. Hæc Plato. Verum quod primi atque antiquissimi hominum, nec templorum molibus, nec simulacrorum dedicationibus operam dabant, quippe qui neque pingere, ne que fingere, aut calcare, sed nec adificare, adhuc sciebant, unusquisque facile cogitatione per se ipsum assidue potest. Quod etiam nulla decorum atq; hecroum louti, Saturni, Neptuni, Apollinis, Mineruæ, lunonis, Dionysij. Hercules mentio apud illos erat, sed nec *9* aliorum, quorum nominis modo Graecorum ac Barbarorum aures multitudine obtundunt. Præterea quod nec demon quispiam, probus aut improbus admiratione habebatur, sed sola cœlestia, ut dīj non uitrimarum cædibus, sed herbarum fumis colebantur: non argumentis nostris, sed suis testibus partim ex iam dictis, partim ex his quæ dicentur, facile comprobatur, quod & sacra Scripturæ inuolabilis patet auctoritate, quæ a ceteris hominibus coelestia corpora dicit deorum nomine adorata fuisse. Solis uero Hebreis unius ac ueri Dei & creatoris omnium similem, cultum, & pietatem attribuit, quibus omnibus apertissime liqueat, non fuisse apud priscos vel Graecos, vel Barbaros, simulacrorum dedicationes, aut deorum dearum'ue genealogiam, aut de monum ac spirituum inuocationes, aut turpem herorum theologiæ: sed ad hæc omnia quoque ipsa deorum, tam marium quam foeminarum postea inuenta, haud dubie nihil istius nugatoria superstitionis, quæ gentes omnes occupauit, antiquissimis temporibus fuisse ostendunt. Quare nemo dubitare potest, hominum esse hos deos, ex cogitationes & conflictas mortalium fabulas: imo uero improborū ac scelerum artificia, quibus cupiditates suas asequi possent, ut sacratissimus etiam fermo apud nos dicit: initium fornicationis, idolorum inuentio. Gentilium igitur omnium error, quo deorum multitudo esse falso crediderunt, à Phœnicibus atq; Aegyptijs incipiens, & ab his ceteros homines, ac ipso quoq; Graecos aggressus, multis seculis postea orbem inuasit, ut ipsorum Phœnicium testatur historia, quam Sachoniatho uir Priscus, quem uel ante Troiana tempora floruisse dicunt. Phœnicium lingua exquisitissime conscripti, traduxit autem in Graecum Philo non Hebraeus, sed Biblius, quos magnis laudibus Porphyrius in quarto eorum, quos aduersus nos libros euomit, his uerbis decorauit: Narrat autem ludorum historiam uerisimilem,

quoniam & locorum & uirorum nomina ita posuit, ut ipsi Sachoniato Benius, qui eorum omnium monumenta, ab Hieromibaldo feredote Dei leui affectis habuisse: quam quidem historiam Abibalo Beritorum inscriptis regi, cui propter ueritatem historiarum gratissimus fertur fuisse. 10 Is Sachonia-
11 tho, 11 Phoenicium etiam historiam, partim à singulariis urbium annalibus,
12 partim à libris sacris q̄ dedicari solebat, solerti colligit ingenio, quæ nō mul-
13 to post Mosem, Semiramis fuisse temporib, scriptum est. Huc iuriū, 13 Phi-
14 lo Biblius in Græcam lingua exactissima cura traduxit. His uebris Porphy-
15 riū ueritatem ac antiquitatem Sachoniathonis historie testatur, 14 In qua
16 non creator omnium, nec cœlestia corpora, sed mortales s̄ uiri, nec probi,
quos saltēcum propter uirtutem admirentur, sed celestis nefandorumq̄ moris,
16 16 Phoenicium Aegyptiorumq̄ dij fuisse narrantur. 17 Isti uidelicet ipsi, qui
17 etiam nunc apud omnes gentes, quasi dij immortales honoribus coluntur
diuinis. Sed tempus est iam illos ipsos audire. Philo Biblius in exordio statu-
tim totius negotiū Sachoniathonis, quod in nouem libros partitus est, hæc
de autore suo ad uerbum dicit: Sachonathonus ueritatisfimus atq; curiosissi-
mus fuit. Is cum nihil omnium qua ab initio facta s̄ sunt memorata digna
ignorasse uideatur, diligentius tamē quācetera ea inquisivit, qua Taa-
tus excogitauit. non enim latebat ipsum, quod primus omnium mortalium
Taatus literas adiuuenit, & res memorabiles ausus est ēternitati commen-
dare, 19 quæ Aegyptij Thoyth, Alexandrenses Thot, Gracij, 19 appellariū.
Paulo deinde pothæc accusauit iuniores, quod ea quæ de dijs fabulosè di-
ci uideantur, uel allegorice ad naturam, uel tropologicæ ad mores student re-
ducere, non reducenda, his uebris: uniores sacrarum rerum interpres, res
gestas repellentes, fabulas, fabularumq̄ allegorias excogitarūt, quas rebus
naturalib, imponentes mysteria cum tanta obfcuritate induxerūt, ut nemo faci-
20 le ueritatē retinere posset perspicere. 20 Vetus p̄fici, ac præcipue Phœnices atq;
Aegypti, quos ceteri sunt imitati, si qui uitæ aliqua re inuicta excoluerūt, eos
benefactores, comunesq; patronos putat̄, quali deos adorabat, quib; sta-
21 tuas ac simulacra, templo quoq; statuerat, 21 naturalium etiam deorum nomi-
na imponebat. Naturales autē Deos Solē ac Lunā ceteras tam erraticas quā
22 nō erraticas stellas, & elemēta, 22 unā cum ihsis putabat. Ita deos, alios mor-
tales, alios immortales dicebat. His sic expositi, Phœnicii deinceps theolo-
giam secundum Sachoniathonē, Biblius Philo scđd uerbum exponit.

Scholia in Caput VI

A Regumentum capituli quinti in grace ita est propositum Diodori uestibulorum. Οτι εστιν ταχασις ου αρθρωσις, τος κατεργατης φυσικης μεντης εστεκεν, μιδηλη ποδης η οντωτη θεραπευτικης, αλλα οποιας φυσικης ιδιοτητος, οτι ποδης στειρωνος επιστημενη.

I Putalles ἡ οὐλακεῖ πολέμους τούτων τούτων. Putantur esse Deos eternos & pri-
mos aut preciosos. Vide quam sit proelium homo animalis ad mortales, ut honorem Deo condic-
tori debitum creaturis defract 5 Rom. 1. Mutauerunt, inquit Apostolus, gloriam immortalis Dei, per
imaginem non solum ad mortales hominis similitudinem effectam, seruerant latalitiam & quadrupedem
et reptilium. Et paulo post coluerunt et eaque codita sunt, super eum qui cōdiderat. Porro, quod ha-
bet interpretatio motum, ordinem & quantitates certissimum corporum; in greco est, καὶ ταῦτα
εἶδον φύσιν καταπληγήν τινα μετάτοις.
Sicut enim dicitur, οὐδὲν τί περιεχεῖται τοῦ οὐρανοῦ, οὐδὲν τοῦ γηράτος.

² Sol qui h[ab]itat et trahit ipsorum patrum transire. Sol qui omnia intuetur et omnia audit.
³ Desunt haec uerba, post Orpheu uerisculum: Autem quidam etiam amiculum ex pelle
ceruina illi additum propter uarietatem syderum.

⁴ Cui cornua] Loquitur de Luna crescete et decrescente. *Cornua autem in se tribunt.* l. 9. 2.

Quod in Luna crescenti & decrescente, Cornua autem ipsi tribuuntur, ab aspectu, quo appetat cum cornicula est; & illi sacrata est uaca apud Aegyptios. Habet enim in Phoenix Theologis, Phoenix primi Physici, Sole, Lunam & reliqua errantia sidera, clementia, et quae eis consuetudinaria sunt, sed pro diis agnoverunt. Quod ubi antiqui terre germina secrarunt, et deos existimaverint et ea adoravint.

(équi-

¶ quibus & ipsi facti erant, & posteri qui ante ipsos erant omnes sequuntur herba interpres. Misericordiam uero, &c. Quae autem prius posuit interpres, quibus illa Porphyrius, & cum illa uerba, quasi deos adorabant, in Greco non repert. Porro, qui intelligent herba interpres, Similiter primitum animalium & que sequuntur, nisi Graecorum exemplar imperficiat, quod ita habet, quia yevos (ων γινεστρα, καὶ τοῦ μηλοῦ, καὶ τελευτῆς) αὐτὸν οὐ τοῦ απόγονου. Que sequuntur, non sunt plene recte Trapezuntio: ἀπέντε δ' αὐτῶν αἱ εἰνωσα τῆς προσκυνήσεως, οὐδεὶς τὰ αὐτῶν ἀδείει, καὶ ψυχῆς ἐπομένη illa uero pretimmersa: ταῦτα καὶ φαντασίας γεγραπτά εἰσιν τοις λόγοις στοται. Nunc denum Porphyrius herba carpim supra ab interprete posita, recente Eusebium, & addit beata p̄dō μαζί της καθελκούσης, hec in libro πολὺ τοῦ μετ' χρυσῷ επωνύμου, tradidisse.

⁵ *Sacra igitur.*] Hoc loco herba Porphyrij refert Eusebius, que sic habent. Innumerabilia secula uidentur, ex quo prudentissimum omnium genus, ut Theophrastus inquit, & sanctissimam à Nilo conditam regionem habitans, ceperunt primi in foro cœlestibus Diis sacrificare.

⁶ Defunctae herbae, quibus in cruenta sacrificia defromnatur impius ille Porphyrius, οὐ ταῖς ἐπεντοῦσι μονάδῃσι παρέγγειλε, της ανεγκάκτας ἡμέρας μετ' αὐτῷ πολλῷ πρόσωπῳ καὶ παντού, γράφει ὅτι πρέπει τοῖς θεοῖς. τὸ τοπικὸν εὔθυνον προτείχερ, σεδ herbam nāridem, & cetera que uenit inter reli.

7 Ab hac autem exhalatione.] Operare premium est uerba Porphyrii, non redditia latine, uel propter etymologiam adiicere. *ex de tuis lumenis et auctoribus, sive ex his quae tunc ex ea loco, quod ab hinc, nunc ab hanc ista.*

8 Adic hec uerba: In tantum autem ueteribus cura fuit ne consuetudinem transgrederentur, ut antiqua descrentes, aliud autem introducentes, deuouerint: Et inde que in sacrificijs incenduntur, ageruntur dicuntur. Quis sequitur uerbi Trapezuntius, exceptis hisce uerbi us: Vi uidetur antedicti in nos execratione nunc exi: uniuersus, cum homines madent. Et illis que adiiciemus: Hec Porphyrius non minus, quam Theophrastus, Coronis huius sermonis sit nobis Plato.

9. Αλιορυμ, ἥδετις ἔτεσθε, θλεκίτε καλάρην θεό, τοις μετὰ ταῦτα μηδεὶς προέπειαν κατέλαβε.

10. Supple lacunam hīce uerbis: illorum tempora, ante Troianam historiam accidenterunt: incident enim fere in Moysi tempora, sicut successiones regum Phoenicie indicant.

11. κατὰ τὸ φοινικὸν διαλέκτου, φιλανθίνος τῶν τωλαιάς isográphas. Lin-

12 Quem non multo post Mosem.] Non est in Greco, & que de tempore quo uixit Sanchuniathon (ita enim nomen huic historici scribendum arbitror) dicuntur, falsitate sua mendum

in Greco codice & uersione Trapezunti subesse, testantur. Greci habent, ὡς στιχεῖα μετὰ γένεσιν τοῦ Ανουπίου θεοῦ ηγέλιος, ἡ πρὸ δὲ Διακαθάρισμα κατ' αὐτὸς γένεσιν τοῦ Χριστοῦ γένεσιν ἀναγέγραπται, Atqui si Chronographia credit, floruit Semiramis tempore Thare & Abraham, regnumq; Aſſiriorum obtinuit, anno ab orbe condito 1959. Bellum uero Troianum gſum est circa annum mundi 2768, quo tempore Izrah Bethlehemita an. 7. Iſraelitas gubernauit Izrah. 12.

¹⁵ *Virum.* Non arbitror Trapezuntium ita uertisse, cum non latimi sermonis usus id probet, & Graeca habeant, &c. de *προταγωνιστης*. Que ab hoc scriptia erant, &c.

14. In qua non. J' e de p[ro]p[ri]etate, q[uod] est ab illis tenuit[ur] levi[us] p[ro]p[ri]etate, m[an]u[er]ta tenuit[ur] p[ro]p[ri]etate. Ille uero progressus (in illa uero loquitur) non Deum qui supra omnes est, neq[ue] eos qui in celis sunt. Incertum est, de aliis ne loquatur Euclides, de quibus uerit[er] interpres est, de colubris, quis utestis confundit.

15. Vite, nec proibi. Probi, q[uod] uir uiratissime, n[on]ne q[uod] fortior esse. Viros & mulieres, ne moribus quidem whimis. Moris ex parte ergo horum accessit Euclides.

16 Phœnicum Aegyptiorum c.] Non est in Greco codice.

¹⁷ Iti uidelicet.] καὶ μετέπει. Philonis Bysilij testimoniū adducit. Quid autem uertit
interpres. Apud omnes gentes, quasi Dī immortales. C. id Græcē in hunc modum ej. scriptum: τοῦ
εἰσελθεῖν περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ θεοῦ νεομοιχείων, κατὰ τὰς πέλας κατά τέκνα, οὐλέ
δι τοτε εἰς Φίλεραν τὰς πατέρας.

18 Adde h.e c u e r b a , αφ' ζ τὰς ωντας σωέσθ . Postquam omnia condita essent.

24 DE PREPARATIONE EVANGELICA

bi temporis pars esse uidetur. Priuolum, opinor, est, quod paulo ante, c. ad Cor. 2. 7. uero, uero, et
vixit, regis dicitur, p. C. uerit, prius omnium mortalium.

20 Hic omnia sunt, que adscribemus, ille autem cum in apocrypha Ammoniorum scripta, que in aliis
scriptis reperta, nec omnibus nota erant, inuidit, omnium intellectum ipse affectus est: & negotio si-
nem imponens, fabulac, uteris & allegoria abiciens, perficit suum propositum. Donec sacerdotes
insecut posterioribus temporibus rursum conati sunt ea celare & ea fabulas redigere unde mystica era-
ta sunt, que nondum ad Grecos pertinerent. Tandem inquit, eadem a nobis quoq; reperta sunt, cupi-
entibus diligenter Phoenicum res cognoscere, multanq; invenientibus materialiam, que apud Grecos non
erat. Difensionis enim illa, magis studio contentionis quam ueritatis a quibusdam composta est. Et deinde.
Vt ita habere credamus sicut ipse scriptus, facit difensione quam uidemus apud Grecos de qua mihi
tria uolumina diligenter confecta sunt, incripta de admirabilis historia. Et rursum post aliquam inquit,
Primi autem res clarior fiat & singula intelligi possint, apriendum est, quod uetustissimi berbarorum,
principue uero Phoenices & Argopii, a quibus hec reliqui homines accepterunt, pro Diis maximi
habuerunt eos qui que ad uite necessariam facerent, inuenierunt: aut qui aliquo beneficio genera-
tem aliquam affecerunt. His autem pro benefactoribus, & multorum bonorum auctoribus habendo tan-
quam Deos coluerunt.

21 Quidam pretermissa, ita suppleri possint: Et peritias sacrarunt e nomine ipsum, eis sancte
coluerunt & solennitates maximas ipsius constituerunt Phoenices. Principue uero eis regibus, mundi
elementis & quibusdam qui pro Diis habebantur, nomina impoferunt.

22 Elementa. Iugurta saec. x. r. tu rurus oruapu brous mōrēz iuwakoy. Et clemen-
ta & eis adiuncta sola pro Diis agnoverunt.

De Phoenicum theologia.

Cap. VII.

Phoenicum theologia principium rerum omnium tenebrosum, ac spir-
itualem aerem esse affirmat, aut aeris tenebrosi spiritum: & praeterea
chaos turbidum, omnium lucu pittatum: haec infinita esse, atque intermit-
tata. Verum quando spiritus sua principia concipiuit, facta est comple-
xio atque connexus, qui: 2 Cupido appellatur, quique creationis re-
rum omnium principium est: spiritus autem sum non nouit creationem,
sed ex eius connexu factum est moth, quod limum dicere Latinè possi-
mus. alij aquosæ mixturae putredinem, ex qua semina creaturarum omni-
um & generatio prodit: ex primis animalia sensu carentia: ex quibus fa-
cta sunt animalia intellectualia, quia nuncupantur Tophæ sumim, id est
ecclie conspectores, in figuram oue conformata. Moth autem effusit, Sol,
& Luna, stellæ, & astra magna. Huius mundi origo apud eos creditur,
qua deorum aperte religio contemnitur. Sed 3 uideamus quomodo cer-
tem mirabilis illa theologia constituit. Aereigitur, inquit, & mari, igneum
uenti emitentes splendorem, simul cum terra, ac nubes facie, & maximæ
de celo effusiones. Segregatis itaque cunctis, atque a suo loco Solis calore
depulsi, rursum in aere corruntia suo conflictu tonitrua & fulgura effe-
cerunt, quo sonitu & animalia ex limo quasi ex somno profluerunt: eru-
peruntque tam ex terra, quam ex mari, mas & foemina. His addit: Haec
in libris Taauti, de origine mundi conscripta reperimus, que ille ingenio
ac cura inuenit, nosq; illuminavit. Deinde uentorum nominibus, ordi-
neque ante oculos posito, post pauca infert: Hi primum terra fœtus, quos
& ipsi, & qui ante ipsos fuerunt, & post eos uitam trahebant, deos putan-
tes adorabant, & infusions ac fumigationes eis faciebant, qui adoratio-
nis modus sua infumitati ac ignauia animi congruebat. Post hæc, ait, ex
uento Colpia nuncupato, & muliere Bau, quod noctem significare inter-
pretatur, natos fusile Seculum ac Primum genitum, viros mortales, ita nomi-
natos. & a Seculo primum ex arboribus alimenta hominibus esse reportat:
ex his uero natos Genus ac Generationem dictos, Phoeniciam habitat.

LIBER PRIMVS.

25

estiu autem facta, palmas ad Solem susstulisse, quem Deum putabant: 5 Beelamen uocantes, id est cœli dominum, quem Græci Iouem uocant: Inclusa deinde Græcos, quasi erroribus ductos, his uerbis: Non enim temerè multis haec nominibus distincta sunt, sed secundum suscepitas res, no-
mina indita fuerunt, quæ genus Græcorum ignorans, longè alter intellexit, ambiguitate interpretationis confusum. Addit deinde, à generi Se-
culi & Protogoni mortales filios procreat, quorum nominalux, flamma, ignis: ex constructione ligiorum ignem reperiisse, ac usum eius docu-
isse, à quibus usq; coro natos filios afferit, quorum nomina monti-
bus ubi habitarunt imposta, Cæsio scilicet, Libano, atque 6 Impudico, hi 6
quibuscumque obuism fierent, commiscebantur. Tabernacula excoxitata
referat ab istis ex canis, folijs, atque papyro: factiose quoque aduersus tra-
ctum Vlorem eos uixisse, qui corporibus tegmina primus ex pellibus 7 fe-
runt confecit: magna uero imburum ui precipitata flantibus uentis, atque
coruscantibus undique fulgoribus, fylas apud Tyrum concrematas. 8
Hunc Vlorem arboribus amputatis ambustis que primum cum his mare
ingredia uulnus fuisse, simulacraque duo igni ac uento exerisse, que adora-
bat sanguine ferarum profundens: his omnibus cum natura concessissent,
uirgas ac statuas a politeris consecratae, annuasque celebrites statutas.
Longe autem post, 8 genus altum cælorum Venatorem & Piscatorem na-
tos, pescationem & uenationem inuenisse. ex his natos duos alios, qui fer-
rum ferrique usum inuenierunt, quorum alterum Chrysor uocatum, cantibus
magis & huiusmodi uerbis plurimum ualuisse. 9 Hi domibus por-
ticus addiderunt, & circuitus & cameras: ex his, pescatores & uenatores,
& qui Titanes appellantur, fuisse. Ex his etiam Amynum atque Magum,
qui greges fecerunt, & magalia construxerunt. Ex his etiam Misore & Sy-
dic, id est uita tenuem atque uulnus isti salem usumque eius inuenierunt. à
Misore Taautum suis natum, qui primus elementa literarum conscripsit,
quem Aegypti Thoos, Alexandrenses Thoys, Graci Mercurium uo-
cant. A Sydyc Dioscuros natos, aut Cabiros, aut Corybantes, aut Samo-
thracas, qui primi naues construxerunt, quorum natu herbarum uires &
10 cantus ad medicinam inuenierunt. Ea tempestatem natum Elium, qui altissi-
mus fuit cognominatus, & mulierem Beruth uocitata: hos in Biblio ha-
bitasse. hi generunt Terrenum, aut Indigenam, cui Cælus postea cognomen fuit: à cuius nomine, mira uarietate formosissimi supremum corpus
cælum fuisse appellatum. huic ab 11 eisdem temporibus, nata soror, Terra
appellata: cui etiam propter formam terra cognominis facta. Hi pati alifti-
mo, à bebis dilaniato, sacra & ceremonias, ut Deo instituerunt. Ita patris
regnatum Cælus polisidens Terram sororem in matrimonium duxit, quæ si-
bi quatuor filios peperit. Ilium quem & Saturnum dicunt, Berylum, Dago, 12 dagæ He-
na, qui & Frumentarius appellatur, ac postremo Atlanta. Habuit etiam ali-
os liberos Cælus ex multis libi uxoris natos, quam rem adeò ægræ tulit tum.
Terra, ut Cæli diuortio uti voluerit. Cælus tamen ab ea absitens, quando. Celi & Ter-
ræ cunctæ uolebat, ut ei appropriabat: & indignatione incensus, filios ab ea re distinxit,
sibi procreat, neci tradere conabatur, qua ex te coacta Terra, socios sibi ac Saturnum.
adiutores ad defendendos natos conciuit. Inter ea Saturnus, cum in uitæ eu-
aſſiſte, Mercurius ter maximus, qui eis scriba fuit, auxilio uisus, ad defensionem
matris, patrem ulciscitur. Saturni deinde liberi fuerunt Proserpina & Miner-
ua, quorum prima uirgo obiit. Minerua autem atq; Mercurii, nouis artibus
hastam & falxem ferreas Saturnus fabricatus est. Demum Mercurius artib.
magisticis Saturnios milites instruxit, commissioq; aduersus Cælum pro Terra
prælio, fusis fugiatisq; copijs, regnum suscepit. Ea in pugna, interarios quadam
B 5 Cæli

Cell coniunx ei admodum dilecta, capta fuisse fertur, quam Dagonis Satyrus in matrimonium dedit, apud quem partu leuauit uentrem, & uocauit, quod peperit Demarorum. His ita gestis, & des suas mœnibus Saturnus cinxit, urbemq[ue] condidit primam Bibium, à Phœnicibus nominatam. Atlanti uero fratri suscepito, Mercurij consilio in profundum depulso, soueam aggeris superiniecit. His temporibus, Diocutorum posteri nauigia fabricati nauigabant tempestibusq[ue] ad Casium montem eieci, templum ibi considerunt. 13 Deinde non longo transacto tempore Cælus exulans, filiam suam 14 Astartem formâ & uirginitate florentem cum diutibus sororibus Rhæa & Dione, quasi suspectas, ad interficiendum dolo Saturnum emisit 15 sed uarijs modis allectas, Saturnus matrimonio sibi sorores 15 coniunxit. Ea re cognita, Cælus Fato, Pulchritudine, alijsq[ue] socijs auctus, in Saturnum surgit: quas uidelicet Fatum & Pulchritudinem similiter allectas, ad se Saturnus attraxit. 16 Recepit autem ab Astarte Saturnus non paucos filios, quorum iunior continuo simulatq[ue] in lucem editus fuit, in deos abiit. Clad 17 uero fuerit Amor atque Cupido. 17 Dago autem frumenta inuenit, atque aratum, ac ideo Iupiter Aratus nuncupatus est. 18 Sydys autem, id est iusto una Titanidum nupta, Aesculapium enixa est. Præterea Saturno interea tres filii nati, Saturnus patri cognominis, Iupiter Belus, & Apollo, tunc etiā natu sunt Pontius, Typho, Nereus Ponti pater, à Ponto procreata Sido, cuius ab ore sonora suauissimaq[ue] vox profluebat, & Neptunus. Hæc prima hymnos carminibus compofit. A' Demaonte Melcarthus, qui & Hercules vocatur, natus. 19 Tunc Cælus Demarooni sibi locio atque amico, Ponto bellum infert, sed uictus à Ponto, Demaroon, uouit pro fuga, uotumq[ue] per solvit. Post triginta duos autem annos regni sui illus hoc est Saturnus insidijs Cælum patrem proprie fontes fluentalq[ue] in 20 ualle quadam insidijs locatis, cepit, & uirilia membra abrasit, unde sacer fanguis in fontes fluentalq[ue] stillauit, qui locus ad hæc usque tempora monstratur. Hæc sunt Saturni gesta, hæc augentibus predicata tempora, hac aurea illa Saturnia regna, hæc beatificata illa priscorum felicitas. Sed redemamus ab nobilium istum Theologum, uideamus q[ue] quid postea factum dicit. Et Astarte autem, inquit, maxima summaq[ue] ac Iupiter & Demaroon, & Adolus deorum princeps, Saturni tuuli regnum gubernabant. Impositus autem Astarte capiti suo regale 21 insignis tauri caput. Cum orbem terrarum circumiret, reperit forte 22 Aeropetem, quam in Tyriam sacratam insulam adductam consecravit. Saturno autem quatuor oculos insignis regale compoluit: quorum duos in anterioribus, duos in posterioribus partibus corporis collocauit, qui uicissim contra eti quiescebant. Alas quoque in humeris quatuor fixit: duas pertenatas, quas si uolare: duas remissas, quia staret, significabatur autem, ipsum dormitem uideri, & uigilantem dormire. Similiter quoque per alas quiescentem uolare, & uolantem quiescere. Cæteris etiam deis duas fecit alas in humeris, quasi Saturno conuolarent. Ipsi præterea Saturno, duas in capite alas locauit: unam, propter principatum mentis: alteram, propter sensum. Cum uero Saturnus austri regiones petijet, uniuersam Aegyptum Deo Taauto largitur, ac ipsum ibi regem constituit. Hæc autem omnia è septem dicit Sydecius Caberis appellatis, & ab oclaus ipsorum fratre Aesculapio uti eis Taatus Deus præcepit conseripta fuisse, quæ Thabionis filius omnium primus, apud Phœnicis deorum interpres 22 allegoricæ ad naturam accōmodauit, tradiditq[ue] posteris quasi orgia quedam atque mysteria. Taautus autem, quæ Aegypti Thoth appellant, sapientia Phœnicum preftans, primus religionē deorum ab ignorantia uulgari in dignitate doctrinæ reduxit: quem post multa tempora Deus Surmabolus ac Thuro, quæ dicta est Chufarthis, scut

secuti abditam Taauti theologiæ & allegorijs obtrusam, in lucem protraxerunt. Et post aliqua dicit, more priscis, in magnis calamitatibus atq[ue] periculis fuisse, ut ciuitatis aut gentis princeps dilectus sum ex filiis ulciscenti demoni, quasi redemptoris præmium traderet, & sic traditum mysticè jugulareret. Cum itaq[ue] Saturnus (rex regionis) quem Phœnices Israelem uocat, qui postea quam hominem exiit, ad Saturni stellam adductus est, ab Anobreth nympha unicūm haberet, atq[ue] charissimum filium leuid à re ipsum dicit: sic enim etiam nunc Phœnices unicūm filium appellant, quia maximo atq[ue] periculosisimo bello ciuitas premebatur, regio indutum ornata, super colitum etiam ad hæc preparatamq[ue] aram immolauit. Hic iste Philo Biblius vide quæ à Sanchoniathonis tractu elementis, de serpentibus ac feris uenenosis dicit, que usum ad uitam nullum pestem, uero & interitu uenenoso mortuoshomibus inferunt. Scribit igitur ad uerbum sic: Draconum naturam atq[ue] terpentem, ipse Taautus diuinam putauit & post ipsum etiam Phœnices atq[ue] Aegypti: spiritualissimum enim animal omnium est & igneum. Nam spiritu ables manuum aut pedum, & omnino aliquius organi exterioris adiumento, ut cetera uidentis animalia ferri, examinam celeritatem aequitatur, uariasq[ue] figuræ & formas gradiens, involuto retulitoq[ue], ad quam vult celeritate gres lu facilime præstat. Longeum etiam est, nec solum lenocinum cum pelle deponens, reuenerens, sed crescit etiam in adolescentia reductu, cumq[ue] determinatos adimpleret terminos, in se ipsumq[ue] revolutu rufum reuirefecit, 23 quanuus semper minus, ita nisi perculsum intereat uix naturali nece conficiatur. Id Phœnices dæmonem felicem, Aegypti uero Cneph appellant: cui accipitris caput apponunt propter actiuitatem accipitris singularem. Idecirco Epies διονυσίου, quem summum deorum interpretant Aegypti putauunt, sacrarum literarum scriba, cuius libros Arius in Græcâ lingua traduxit, allegorice hoc tradens ad uerbum, ait: Diuinissimum animal serpens, & accipitris habens caput, 24 ualde iucundum est, id si palpebras erigebat, luce 24 primogenitam omnē suam regionē replebat: cū uero clausos rennebat oculos, tenebre fundebant. Hinc significare uoluit Epies, 25 igneū esse naturā eius à Phœnicib[us]. Pherecydes quoq[ue] principia perdoctus, diuinitus de Deo quæ Ophionea græce uocauit, latine serpente dicere possumus. & de Ophio nidiibus mirum in modum differuit, de quibus alio loco dicemus. Verum Aegypti uniuersum depingentes mundum, hac ipsa inducti lenocinia, inter circulum aëreum igneūm in superficie circulifum serpentes accipitri formis figuram extendunt, ut sit Theta græca literæ figura consumilis, magnitudinem mundi ac formam per circulum significantes: per serpentem uero, qui in circuli medio positus est, bonum dæmona cōseruatorum omnium, cuius uirtute mundus continetur, ostendentes. Sed Zoroastres quoq[ue] magus in libro sacro, in quo res Pericas colligit, hæc ad uerbum scribit: Deus caput accipitris habet, is incorruptibilum primus est, sempiternus, ingenitus, expertus partii, sibi ipsi similius, honorū omnīs auriga, munera non expectas, 26 optimus, prudensissimus, pater iuri, sine doctrina iustitia perdoctus, natu 26 ra perfectus, sapiens, sacre nature unicūs inuētor. Ideo similiter serpentibus, ut ceteri Diis immolabant, deos maximos ac principes totius arbitrabus.

Scholia in Caput VII.

Phoenicum matæologiæ, hoc capite cōpleti uoluit Eusebius, quæ si quis diligenter cōsiderauerit, deprehendet obscurissima quæda uisigia narrationis Mosaice, de Creatione eius & visu uacuæ, quod uniuersus res conditæ continent, & à mundicie & elegantiæ, à græcis καὶ γῆ & à nostris autem Mundus, appellatur.

Interminata] ιγ̄ θιὰ πολὺ ἀνοντε μὲν ἔχει πέρις. Cōsider hec cū uerbis Mose: Terra aut erat inanis & vacua: & tenebre erat super faciem abyssi: & Spiritu D. scribatur super aquas Gen. I.

2 Cupido

- 2 Cupido] wōdō, desiderium. Talia sunt corū commenta, qui putant, cum (ut ipſis uidetur) ex nihilo nihil fieri posſit, ne Deum quidem ex nihilo, & nūdum & ea que in amplissimo eius theatro ſunt & confiſcuntur, producere potuſſe.
- 3 Sed tideamus] Nemo facile difſequetur ſententiam, niſi hec uerba, cum uerſione conſerat;
- 1 Λαόνυχ οὐδέποτε νομίζει τὸν γραμματικὸν ἀνθρώπον λέγει, φυσικὸν δὲ, καὶ τὸν ὄντα στρατηγὸν τὸν πολιτικόν.
- 4 Animalia] τὰ προτερεγματικά νομίζει τὸν γραμματικὸν, καὶ προτερεγματικὸν γραμματικόν εἶναι γῆρας καὶ θαλάσσης ἀρρεφόρος βατέλου. Τοιαῦτα αὐτοῖς καὶ τὸν λογοτεχνικόν λέγειν.
- 5 Beelsfamē] Baſſalchamē apud Ebreos: dominum coeli ſignificat. Apparet autem ex his cognitio Phoenicium & Hebreorum lingue.
- 6 Et impudicū] Sufpicor interpretatio ſic ueritatem, quod mons ille phano Veneris & libidi nibus prophanatus eſſet ab Ethniciſtis, ut in historia Ecclesiſtifica referrunt, Eufebius, Socrates, Sozomenus & alij, qui omnes teſtantur, mandante Conſtantino Magno, deſtruendo phano locum purgatum eſſe. Et Antilbanum & Brathij: ex his, inquit nati ſunt Membrunus, qui & Hypſuranius. A matribus autem, inquit, nomina ſumperuent, quia mulieres tum erant que impudicatio omnibus, ſine diſcrimine comiſſebatur. Deinde inquit Hypſuranius habitare Tyri, &c. Quem interpres uocat Vjenem, appelle latram ſoror.
- 7 Ferini s] Enθερεπτῶν ἡμέραν τὸν χρόνον οὐ λαζαρέον διεγένετο
- 8 Genus altum] ἀπὸ τὸν ὑπερανθερεπτῶν γενεᾶς. Ex Hypſuraniſ (eſtenim hoc loco proprium nomen eius, qui fratrem habuit cui nomen fuit μιλεράς) genere, nati ſunt Venator & Pifator. Fortaſis in nomine μιλεράς eſſt alluſo ad nomen Nemrod, cuius meminimus Moies. Gen. II.
- 9 Adde haec uerba] Eſſe autem hunc Vulcanum, inueniſſe autem hamum & eſcam & li- neas pifatorianas, & ratas, primūmq; omnium mortalium mortuas. Quarā cum quoq; ſicut Deum poſt mortem coluerunt. Vocatumq; & Dianichum. Alij autem tradunt eius fratres excogitatae muros lateritios. Deinde ex hac familiā natos duos adolescentes, quorum dier Atrefex, alter Terrifex indigena dicti ſuerint. Iſi excogitarent luto lateritio miscellanea addere, & ſole ea excogere. Quin & contingentes inſinerentur. Ex his nati ſunt alij, quorum unus vocabatur Agertalus Agricola: Cuius ſit ſimulacrum perhoroniconum & templum in giferum in Phoenice. A Biblio autē precipue Deorum maximus appellatur. Excogitarent autem iſi aulas addere edificijs & ambitijs & antra. Ex his Agricole & venatores. Illi etiam errores & Titanes uocantur.
- 10 Et cantus] καὶ τὰ δέ τε τὰ τέλοντα, καὶ τὰ πάνωλα. Curationem eorum qui à uenatores beſtias leſti erant & incantationes.
- 11 Ab eſſendis temporibus] Non de tempore, quo nata aſt Caliſor Terra, loquitur, ſed de parentibus γεννήταις τὸν ἐπὶ τῷ ποταμῷ μενοντες Κελεφύ.
- 12 In profundum] ἐπὶ βαθὺν εἰμιβαλλοντες κατέχωστ. Fortaſis hinc nata eſt fabula de Atlante, terram humeris ſuſtinet.
- 13 Condiderunt] Commilitones autem illi, qui & Saturnus, Eloim cognominati ſunt, & quam Saturnus. Hi fuerunt qui Saturni coetanei appellaſtunt. Saturnus autem filium habens ſadidum, proprio eum iugulauit ferro, quid illum ſuſpetuum habuiffet: & uita ipsius priuauit, homicida ſiliſ ſa- diſus. Sic & proprie filie caput amputauit: ita ut omnes dij Saturni mentem admiraretur. Deinde procedente tempore &c.
- 14 Aſtarterm] Fortaſis hec eſt, quam poſtea Sidonij tanquam Deam coluerunt, ut eſt in hiſtoria de Salomone. 1. Reg. II.
- 15 Coniuixit] Defant hec uerba τὸν φησιν, ἐπενόντος θεός ὑπερανθερεπτῶν βατέλαι, λίθος ἐπέλασις μεν οὐχ αναστέμενος Deus Vranus excogitauit betylā, lapides animatos fingens. Betylum eſſe lapidem, quem pro longo deuorauit Saturnus, auctor eſt Erafnius in enarratione prouerbijs, καὶ βα- τυλαὶ τὴν κατεργασίαν. Chilidae. 4. Cent. 2 Proverb. 98.
- 16 Recepit autem] Greca aliter habent: Saturno autem nati ſunt ex Aſtarthe filie ſeptem Te- tanides ſeu Artemides. Et rurſus eidem naſcentur ē Rhea filii ſeptem, quorū minimus natu, ſtatiu ut natus eſt, conſeruatus ſuit: & Dionē ſemella & ex Aſtarthe rurſus masculi duo, Cupido & Amor.
- 17 Dagon] Sufpicor huic eſſe Dagonem, quem poſtea pro Deo habuerunt Philiſini, ut eſt, Iudic.

- 18 Sydic] Fortaſis eſt nomen Hebreum zedek, quod in ſtūm ſignificat, ut hoc loco dicitur, τῷ λε- γομένῳ Σικάριο.
- 19 Tunc Cælus] vide num hec conuerſio repondeat, iſis uerbi: Deinde rurſus Cælus bela- lum inſer Pontorū & deficiens, Demaroum adhaeret. Quid in Demaroum in Pontum mouet: ſed uincia- tur à Pontio ille.
- 20 In ualle] ἐπὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν γῆν. Et paulo pōſt, ubi uertit Trapeziū: unde facit ſanguis in fontes iuxta fontes quodſtam & ſtūm. Vbi conſeruatus eſt Cælus, & ſublatuſ eſt ipſius ſpiritus, & de fullatu ſanguis ipſius paduunt. Salsē rideat Erebis ſatum τὸν ὅρον & aureum Saturni ſeulum.
- 21 Aēropetem] Inueni ſtellā cælo delapsam, quā ſublatā. Tiri ſandū & inſule coſeruauit. Sed Aſſiriam Phoenices Venerum uocat. Saturnus autem circumabundans terrā habitabilem, Palladi ſue filie dedit Attica regum. Peſte autem & lue ingruente, ſuum unigenitum filium Saturnus Celo patri ſacrifi- videtur eſſe. Et inueni ſtūm ſanguis etiam hec ſuos conſolitores facere. Et nō mulu pōſt alterum quoq; ſu Hebraicum eauit & pudenda excidit: cogens etiam hec ſuos conſolitores facere. Et nō mulu pōſt alterum quoq; ſu Meth. quod um filium & Rhee, cognomen Muah mortuum coſeruauit. Hunc Phoenices Mortē & Plutonē nōcā. de morte ſe Pōſt haec Saturnus Byblum quidē urbem Dei Baſſalidū, que & Dionē, tradiuit; Beryutum autem Neptu cipitur. Caſeris agricolas & pifatorib; q; & Pōtīreligas Berytis coſeruāt. Ante haec Deus Taautus imi- tatus Cælum, imagines Deorum Saturni & Dagonis & reliquorum expreſſiū ſacros elementorum chareteres.
- 22 Allegoricā ad naturam accommodauit. 1 Allegorijs ſtūm, physiciſ & mundanis affectib; commiſſens, tradiuit Orgia celebrantibus & ſacrificia tractantibus propebit. Illi autem pom- pan augere undic, ſtudentes, ſuſt uice foribus tradiuerunt & initiatis. Ex quibus unus fuit etiam Iſrī- trum literarum inuentor, frater Chna eius qui priuus Phoenici cognomen habuit. Deinde hec quoq; reuertit. Greci uero, ingenio omnes ſuperantes, priuū multa ſibi propria fecerunt: & ornamenti uā- rie tragicis, deſcripſerunt, conai fabularum uoluptatib; delinire, ideoq; omnibus modis uariegarunt. Unde Hefiodus, & alij vulgares, undiq; resonantes, Deorum generationes, Gigantū & Titanum pri- ginas fixerunt propriis & excidit quibus abſtrati, ueritatem expulerunt. Noſtræ autem aures eius- modi ſigmentis affetae & capte per multa ſecula tanquam depositum eiſi podiunt, fabularum cōmenta que acceperunt, ſic & initio dixi. Que tempore actis radicibus, poſſeſſionem perpetuam ibi effe- rent, ita ut ueritas pro magis habeatur: adulterina & autem iſte narrationes, pro ueritate. Hęc ex Sanchi- niathonis scriptis ſatis ſint, que ab Philonē Byblio interpretata ſunt, Porphyrii autem philoſophi teſti- monio pro ueris aprobata. Idem autem in libro Deiudeis, hec quoq; de Saturno ſcribit. Hęc mihi ue- lut pretermiſſa ab interpreti, adiumenti, uenit in mentem inſinuabile beneficium Dei, qui ueris Theolo- gie tripli καλύψονται, abſtrahit, libris Prophetarum & Apoſtolorum, comprehenſam, tot iam ſe- culis incorruptioni feruunt. & nobis preter omne noſtrum meritum crediti: ut nemo amans uerita- tis & ſalutis ſu cupido, ſure conquepiroſit, quemadmodum de Phoenicium maſtologia, tripli κα- λύψονται, ſeptem ſu, τὸν δὲ τὸν ποταμὸν vobis, ἔχειτε. Utinam onnes theſauro ſa- crarum literarum reſi utamur, ad Dei gloriam & noſtrām altiorumq; edificationem.
- 23 In ſeſiūm revolutum] De interitu ſerpenti loquitur: eis iauvōν ἀνελοκεſſe que ſequuntur, non habet interpres: ſicut in ſacris ſcripſis ſimiſter dien Taautus ſcripti. Quamobrem etiam in ſacris hoc animal & in mysteriis in ſu eſt. Dicitum autem eſt à nobis de ipſo an- plius in commentariis Ethiodiorum. In quibus traditur quod immortale ſit & in ſe revertuſt, ſicut predictum eſt.
- 24 Caput] ιαρφή formam.
- 25 Igneam eſſe naturam.] Quod ſit igneum, quia dixit diuī γένετο id eſt ſplendebat. Nam ignis proprium eſt ſplendere. A Phoenicibus autem Pherecydes, &c.
- 26 Optimus] Bonorum optimus, prudentum prudentiſsimus. Eſt autem & pater & bona- rum legum & iuſticie, & ſe doctus, naturalis pereſsus, ſapiens & ſacrifici naturalis ſolus repertor. Hęc aſcripsi, que in fine huius libri ſunt omiſſa. Eadem etiam Oſtanis refert de eo in libro quens inſcribit Oſtoechum. Omnes autem occaſione accepta ab ipſo, physica tradiuerunt, ſicut commemo- rauimus. Et prima quidem elementa ex ſerpenti, templa faciētes, ea in iſſidem coſerarunt, et illis ſacra & festa celebretur & orgia: Deos Max. eos patrētes & autores omnium. Hęc ſunt que de ſerpentib; feruntur.

feruntur. Sed de Phenicum Theologia, in hunc modum se habet: quā sine illa exceptione fugere, & antiqui erroris medicinam querere, salutaris sermo Euangelij monet. Quod autem non fabula sit hec & poetarum figura, quis latenter in profundo theoriam habeant, sed sapientia & uerborum ut ipsi dicunt, Theologorum uera testimonies, que omnia poetarum & historicorum antiquitates continent, sidem res facit, quod adhuc hodie in Phenicum uerbis & uicis, Deorum appellations & historia uigent, & ea que à singulis mysteria celebrata sunt: unde non opus est violentas Physiologiae de his inquirere, cum res ipse ex egyptissimum argumentum afferant. Taliis igitur Phenicum Theologia. Tempus autem est transire ad Aegyptiacam considerandam. Quidam ex his uerbis, in principio libri secundi Trapezuntius noster transtulit, sicut collatio, quemque docebit.

AN ACEPHALAEOSIS IN LIBRVM SECUNDUM
Eusebij de preparatione Euangelica.

NITIO monet Eusebius putidam esse Ethnicon tergiuersationem, cum affirmant, sub inuolucris fabularium, occultam quādam & admiranda sapientiam latērēcum nec p̄v̄sioλoȳaȳ complectātur, nec Phenicum c̄eremoniæ, sūlū p̄x̄ se ferant. Postea accedit ad Aegyptiorū matæologiam, & eius τερποληφ̄ ex Diodoro subiicit primo capite. Ac primū de hominū & Deorum in Aegypto ortu, gestis & turpitudine, item de alterationibus Ethni corum super Hercule Aegyptio & Greco, Perfeo, Cadmo & alijs, uerba facit. Postea quæ animalia in Deorum numerum, & quas ob cauffas retulerint, prolīxè exponit. Nemo sine horrore ista facile legere, præterim si Pauli Apostoli hæc uerba expendat. Mutauerunt gloriam immortalis Dei per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem effictam, uerum etiam uolaculum, quadrupedū & reptilium. Quapropter tradidit illos Deus, per cupiditatem cordium suorum in immundiciū. Rom. 1. Cap. 2. Non tantum uanisimam, sed etiam conſeleceratissimam fuisse Graecorum quam ipsi uocarunt Theologiam, offendit. Quid enim non est detestandū in figura tis, de luce & Europa, de Cadmo, de Baccho ebriolo, & eius ortu, expeditione, combitibus, magistro Sileno, getiside Herculis norbi nativitate, libidinibus, homicidijs. Nihil hic honesti reperies præter Musas & Aesculapium, quos tamē impuris ille Bacchus & incestus Luppiter dehonestauere. Capite 3. Atlantorium μυστολογ̄aȳ recentens Eusebius, fatetur quidem, eam Astronomica quadam præcepta allegorij inuita contineat, sed quas deformata narrationes de incensis, de particidis, & fratribus inter se hostiliiter dissidentibus. Cap. 4. Nihilo priuorem Phrygum matæologiam, exponit & damnat Eusebius. Ex enim nihil aliud tradit, quam fabulas de Meone quando, de cypri Cybeles amoribus, infanias, amatoribus & eorum interitus. In fine capituli Euemerii uerba, de sacrificijs & cultu eiusmodi demoniorum, recitat.

Cap. 5. Introducit Clementinus Alexandrinus qui in Sermone exhortatorio ad Gentes, mysteria τις διεργατικά in cultu Deorum, ita in lucem produxit, ut quilibet videat. Hinc postea colligit Eusebius, recte & prudenter à Christianis esse factum, quod Ethnicam Idolomaniam fugiendam duxerunt, quam nemo sine horrore cognoscere, nemo sine scelere peragere, posset. Cap. 6. Postquam Ethnicon impuras & mendaces fabulas, pro admiranda quadam Theologia ab ipsis venditatas, & exposuit Eusebius, nunc ueluti concludens inferi, recte factum à Christianis, quod & fabulas & dæmonia eorumq; superstitiosum cultum, abiecent. Negat etiam hoc prætextu excusandam διεργατικά illam in ceremonijs, quod ex φυραὶ δεοπίδια continente: cum illa in memoriam reuocet gesta turpisimorum monstrorum uerius quam hominum, non autem historicam mythologiam uitam ad uitam complectatur. Cap. 7. A' tribus maximis grauisimisq; malis, mentium uidelicit caligine, cultu dæmonum & uite barbarie, humanum genus Seruatoris Christi opera & uictus, quædā nescio unde deponita, adiecit in fine capituli, que cum Moses historia non admodum conuenient, & sapienti gentilium narrationes. Ea igitur cum iudicio singulari legenda, & Moysi potius fides habenda. Cap. 8. Ostendit, inualescente superstitione (que mater

TNS WOLU

τὰς πολοθεας fuit) factum esse, ut sepulchra hominum, diuinō uel portius εἰντερικόν honore exculta sint, & quibus in locis talia monumenta fuerint. Cap. 9. Pergit in illa dissertatione, quam cap. 7. incoauit, ac docet quod esti nomen Dei de eius bonitate & opificio, considerantes certiores faciat, & in causa fuerit, ut Hebrei à uisibilibus ad invisibilias progredientes ad Dei cognitionem alligerent: Ethnicoꝝ tamē non modo fine Deo in mundo uixisse, sed etiam uoluptate finem bonorum contendisse, & luxuriae administratos, velut uirūna coluisse, uitaq; pro uirtutibus habuisse. Cap. 10. Ne quis obserueret à Christianis tantum repudiatum esse Ethnicum & profana sacra, à prudentissimis uero hominibus in pretio habita, & proinde iniqua tantum prædictio laborare: indicat neotericos philosophos superstitiōnū turpitudine & fabularum uanitate deprehensa, πόλοις ταῖς φυτοτολαγίαις eam regere & ornare ceperisse, quod facere patroni male cause assolent. Verum hæc οὐαὶ φρέπει, Platonis iusto admirando non satisfecisse, & à Romanis multiplicem illam idolomaniam nunquā probatam & receptam. Inde conficitur etiam sapientes inter Ethnicoꝝ, non probabiles illas fabulas.

PRO OE MIVM.

Ed Phenicum theologiam iam per autores suos exposuimus, quam omnino pestiferam, fugiendam, & sanitatem tanta infanție querēdam salutare predicat Euangelium. Quod autem fabulae dictæ sunt, aut poetarum figura, altius quiddam quasi nūcleum contegentia, sed sapientum priscorum & Theologorum, ut gentes diceret uera certaq; testimonia, cunctis antiquiora poetis, inde patet, quod usque ad nostram memoriam in Phenicia isti ipsi dī sic appellati, sic natī, sic educati, ut dicti theologi tradiderunt, dicuntur. Quare nihil agunt cum ad naturalia quādam turpitudinem occultantes refugiant, cum res se ipse c̄eremoniæ deorum una claraq; uoce Phœnicum omnium ipsos redargūnt. Sed de Phenicum theologia satis. Nunc ad Aegyptiam transeamus, ut etiam hinc uideamus, i recte ne, an contra, gentilium nugas contempsimus, & salutarem Euāgelij doctrinā secuti sumus, quā maximē nunc neglectis suis sanctissimē colit Aegyptus. Vniuersam autem Aegyptiorum historiam & theologiam ipsorum, seorsum in libro quem Sacru inscriptis 2 Manethus quidem Aegyptius, Graeca lingua exquisitissimē in medium edidit, sed Diordorus etiam Siculus, uir clarus, omnem, ut diximus, historiā gentium diligenter, breuiter ac ordinatè congregatam conscribens, ab Aegyptiorum theologia, totius negotiū fecit initium, à quo potius, quasi ab illustriore notiore q̄ Grecis quam ab Aegyptio Manetho, hæc ad uerbum scribenda duximus.

De Aegyptiorum theologia. Cap. 1.

A Sserunt igitur Aegypti, in rerum omnium origine in Aegypto primū homines productos, partim propter cœli temperantiam, partim etiā propter Nilum & nasci & educari potuisse. Nam i nec hibernis frigoribus, nec estiū solis ardoribus, regionē premi, & solum irrigatione Nili sic esse secundum, ut alimentorum in usu hominum nulla terra feracior sit. Deos uero